

УДК 378.147:364–43:159.9.072.43

© Самосійний І. С., 2025

<https://orcid.org/0009-0000-1852-9592>

<https://doi.org/10.34142/23128046.2025.59.20>

І. С. Самосійний

ДІАГНОСТИЧНИЙ ІНСТРУМЕНТАРІЙ СТАНУ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ ДО МІЖСОБИСТІСНОЇ ВЗАЄМОДІЇ У ПРОФЕСІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

Актуальність дослідження зумовлена тим, що сучасна система професійної підготовки майбутніх соціальних працівників до міжособистісної взаємодії у професійній діяльності потребує надійних інструментів оцінювання комунікативної компетентності, оскільки саме вона визначає їхню успішність.

Мета та завдання статті – теоретично обґрунтувати та схарактеризувати діагностичний інструментарій стану готовності майбутніх соціальних працівників до міжособистісної взаємодії у професійній діяльності.

Застосовано комплекс взаємозалежних методів. Теоретично обґрунтовано та описано діагностичний інструментарій стану готовності майбутніх соціальних працівників до міжособистісної взаємодії у професійній діяльності. На основі аналізу вітчизняних і зарубіжних наукових джерел встановлено, що, попри значну кількість праць, присвячених розвитку комунікативних умінь, у сучасній практиці професійної підготовки соціальних працівників бракує стандартизованих і валідних методик, що б дозволяли комплексно вимірювати рівень їхньої комунікативної готовності. Підкреслено важливість застосування інструментів, що ґрунтуються на об'єктивних поведінкових індикаторах та здатні забезпечити як формувальне, так і підсумкове оцінювання вказаних якостей. Схарактеризовано авторську адаптацію міжнародної методики «Gap-Kalamazoo Communication Skills Assessment Form» (KCSAF) у методику «Самооцінювання загальних комунікативних навичок майбутніх соціальних працівників». Обґрунтовано доцільність адаптації методики KCSAF для дослідження рівня готовності майбутніх соціальних працівників до міжособистісної взаємодії у професійній діяльності. Описано етапи процесу адаптації KCSAF до контексту підготовки майбутніх соціальних працівників до міжособистісної взаємодії у професійній діяльності; сформульовано завдання, об'єкт, предмет, цільову аудиторію методики.

Конкретизовані змістові блоки, конкретні поведінкові індикатори та опис окремих груп комунікативних умінь майбутніх соціальних працівників. Надано табличну візуалізацію узагальнення поведінкових індикаторів відповідно до конкретних груп комунікативних умінь, опис показників оцінки комунікативних навичок та ключ для інтерпретації результатів

самооцінювання рівня сформованості загальних комунікативних навичок майбутніх соціальних працівників у процесі підготовки до міжособистісної взаємодії у професійній діяльності. Визначено форми аналізу результатів методики та очікувані результати її застосування.

Ключові слова: діагностичний інструментарій, майбутні соціальні працівники, міжособистісна взаємодія, комунікативна компетентність, готовність до професійної діяльності.

Samosiyny I. S. Diagnostic Tools for Assessing Would-Be Social Workers' Readiness for Interpersonal Interaction in Professional Work. *The relevance of the study stems from the fact that a modern system of professional would-be social workers training for interpersonal interaction in their professional work requires reliable tools for assessing communicative competence. It is reasoned for it to be an instrument for their successful interpersonal interaction in professional activity.*

The aim of the article implies theoretical justification and characterisation of diagnostic tools for assessing would-be social workers' readiness for interpersonal interaction in their professional work.

A complex of interdependent methods was used. The diagnostic tool for assessing the readiness of would-be social workers for interpersonal interaction in professional work was theoretically justified and described. Having analysed native and foreign scientific sources, it was established that despite a few works on the development of communicative abilities, a modern theoretical basis for the professional training of social workers lacks standardised and valid methodologies. This aspect would provide a complex assessment of their communicative readiness. The article underlined the importance of using the tools which are based on the objective behavioural indicators and are able to provide both a formative and final assessment of the qualities listed. The authorial adaptation of the international methodology 'Gap-Kalamazoo Communication Skills Assessment Form' (KCSAF) into the methodology 'Self-Assessment of General Communicative Skills of Would-be Social Workers' was characterised. The feasibility of the methodology KCSAF adaptation for studying the readiness level of would-be social workers for interpersonal interaction in professional work, was explained. The milestones of KCSAF adaptation to the context of would-be social workers training for interpersonal interaction in professional work were described; the tasks, object, subject and target group of the methodology were developed.

The content units, fixed behavioural indicators and the description of separate groups of would-be social workers' communicative abilities were specified. The article provided a table visualisation for generalising behavioural indicators according to the specific groups of communicative abilities, a description of assessing indicators of communicative skills and the key for interpreting the self-assessment outcomes of the readiness level of would-be social workers' general communicative abilities during getting ready for interpersonal interaction in professional work. The forms for analysing the methodology outcomes and the expected results of its implementation were determined.

Key words: diagnostic tool, would-be social workers, interpersonal interaction, communicative competence, readiness for professional activity.

Вступ. Сучасна професійна діяльність соціального працівника неможлива без сформованості високого рівня міжособистісної взаємодії, що визначає якість комунікації із клієнтами, сім'ями, колегами та представниками соціальних інституцій. Загалом комунікативна компетентність виступає базовою умовою ефективного виконання функцій соціальної роботи: налагодження контакту, проведення бесіди, виявлення потреб, пошук спільних рішень, профілактика конфліктів тощо. Її сформованість суттєво впливає на успішність професійної діяльності соціальних працівників та кінцевий соціальний результат. Водночас вітчизняна та зарубіжна професійна підготовка майбутніх соціальних працівників демонструє брак стандартизованих інструментів, що могли б об'єктивно оцінити готовність студентів до міжособистісної взаємодії у професійній діяльності чи рівень їхньої комунікативної компетентності.

Аналіз наукових джерел (Bevz, 2018; Kovalova, 2018; Kochubei, 2021; Stopkina, 2021; Trubnyk, 2021; Shevchuk, 2020 та ін.) показує, що дослідниками переважно акцент зроблено на формуванні та навчанні комунікативних навичок (засобами тренінгів, інтерактивних вправ тощо), а не на стандартизованих інструментах діагностики. Наприклад, систематичним оглядом (Reith-Hall, 2022; Reith-Hall & Montgomery, 2023) виявлено значний розрив у теоретичній базі й уніфікованих підходах до вимірювання результатів.

Водночас є адаптовані моделі компетентності, розроблені вітчизняними дослідниками (Bevz, 2018; Kovalova, 2018), що пропонують визначення рівня сформованості структурних компонентів соціально-комунікативних умінь (мотиваційних, когнітивних, операційних). Ці моделі можуть слугувати фундаментом для розробки діагностичних методик, але ще не втілені в стандартизовані та валідовані опитувальники чи тести. Також сам процес самодіагностики або зовнішньої діагностики часто орієнтовано на якісні, рефлексивні й педагогічні підходи, а не на кількісні вимірювальні інструменти.

Отже, результати аналізу наукових джерел свідчать про те, що хоча в науковій літературі є значний інтерес до розвитку комунікативної компетентності соціальних працівників, однак бракує конкретних методик для системної оцінки їхньої готовності до професійної міжособистісної взаємодії у професійній діяльності. До того ж комунікативна компетентність не тотожна готовності майбутніх соціальних працівників до міжособистісної взаємодії у професійній діяльності, а лише становить, на нашу думку, її основу. У зв'язку з цим виникає необхідність у створенні комплексного діагностичного

інструментарію, що дозволяє визначити рівень сформованості готовності майбутніх соціальних працівників до міжособистісної взаємодії у професійній діяльності та слугуватиме основою для подальшої корекційно-розвивальної роботи цього напрямку.

Мета та завдання – теоретично обґрунтувати та схарактеризувати діагностичний інструментарій стану готовності майбутніх соціальних працівників до міжособистісної взаємодії у професійній діяльності, зокрема авторську адаптацію міжнародної методики «Gap-Kalamazoo Communication Skills Assessment Form» (KCSAF) у методику «Самооцінювання загальних комунікативних навичок майбутніх соціальних працівників».

Методи дослідження. У процесі дослідження використано комплекс взаємозалежних методів: теоретичні методи – аналіз та узагальнення для вивчення стану проблеми діагностики комунікативної компетентності у професійній підготовці майбутніх соціальних працівників до міжособистісної взаємодії у професійній діяльності; порівняльно-аналітичний метод для виокремлення структурних компонентів комунікативних навичок та їх відповідності доменам KCSAF; метод адаптації психодіагностичних інструментів, що забезпечив лінгвістичну, культурно-професійну та контентну відповідність оригінальній методиці до вимог соціальної роботи; описово-структурний метод для деталізації змісту діагностичного інструменту, його критеріїв, шкал і форм інтерпретації результатів.

Результати. Результати досліджень у сфері соціальної роботи (Bartkov, 2017; Batulina, 2020; Drozdova, 2020; Dubinina, 2020; Kochubei, 2021; Radchenko, 2020; Tkachuk, 2021 та ін.) вказують, що уміння міжособистісної взаємодії має особливу вагу та належить до комплексних комунікативних компетентностей. Соціальний працівник повинен володіти навичками ефективного і безконфліктного спілкування, серед яких: самоконтроль, емпатійність, уміння слухати та переконувати (Kochubei & Tkachuk, 2021: 43).

Зазначено, що комунікація в соціальній роботі охоплює дві парадигми: соціальну та освітню, оскільки соціальна робота спрямована на вирішення соціальних проблем клієнтів та навчання їх навичкам соціальної автономії. Водночас професійна комунікація визначена автором як один з основних інструментів міжособистісної взаємодії соціальних працівників, механізмом реалізації функцій та завдань соціальної роботи. Також професійна комунікація є інструментом сприяння вирішенню соціальних проблем (Leshchuk, 2018). Тому успіх професійної діяльності та кінцевий результат взаємодії залежать від володіння майбутніми соціальними працівниками комунікативним інструментарієм.

Британські дослідники (Reith-Hall, 2022; Reith-Hall & Montgomery, 2023), узагальнивши кількісні дані рандомізованих та нерандомізованих 15-ти досліджень щодо актуальності тренінгу комунікативних навичок для покращення комунікативних здібностей майбутніх соціальних працівників, зазначають, що наявні дослідження були здебільшого незначної якості та вивчали багато різних особливостей впровадження, що ускладнювало будь-які чіткі висновки щодо того, що робить викладання та вивчення комунікативних навичок у системі соціальної роботи ефективним.

Тому фахівці, які проводять дослідження з розвитку комунікативних навичок, повинні прагнути: до проведення надійних та ретельних досліджень, орієнтованих на результати; з'ясувати, як і де ці втручання можуть працювати та для кого вони можуть бути ефективними. Це твердження також аргументує потребу у створенні методик визначення рівня готовності майбутніх соціальних працівників до міжособистісної взаємодії у професійній діяльності, концентруючи увагу на первинності визначення сформованості їхніх комунікативних умінь та навичок.

Аналіз вказаних вище наукових досліджень дозволив нам стверджувати, що визначення рівня готовності майбутніх соціальних працівників до міжособистісної взаємодії у професійній діяльності має складати комплекс діагностичних методик – інструментарію, що дозволить різноаспектно та об'єктивно визначати сформованість зазначеної комплексної якості. За браком автентичних діагностик, із точки зору науковості та достовірності, за основу доцільно обрати вже апробовану, визнану на міжнародному рівні методику вивчення основного складника рівня готовності майбутніх соціальних працівників до міжособистісної взаємодії у професійній діяльності (наприклад, комунікативних умінь та навичок), котру можна адаптувати для досліджуваних нами умов.

Таким чином, для створення відповідного інструментарію нами обрано адаптаційний підхід до чинної, апробованої на міжнародному рівні, методики «Gap-Kalamazoo Communication Skills Assessment Form» (KCSAF, 2020) для оцінювання основного складника готовності майбутніх соціальних працівників до міжособистісної взаємодії у професійній діяльності – їхніх комунікативних умінь.

KCSAF є одним із найвпливовіших інструментів для оцінювання комунікативних умінь, розроблений дослідницькою групою Мічиганського університету (США) для потреб медичної освіти та клінічної практики. Методика була створена з метою забезпечення об'єктивного, структурованого й операціоналізованого підходу до оцінювання як фактичної комунікативної

поведінки медичних фахівців, так і їхніх умінь взаємодіяти з пацієнтами у процесі надання медичної допомоги (KCSAF, 2020).

Наразі KCSAF є широко визнаним інструментом у міжнародній практиці медичної освіти та використовується в університетських програмах, програмах розвитку професійних компетентностей, OSCE-екзаменах та формувальному оцінюванні комунікативних умінь. Його концептуальна структура, орієнтація на поведінкові індикатори та універсальний характер дозволяють використовувати інструмент для оцінювання комунікації у різних допоміжних професіях, включно із соціальною роботою, що й зумовлює доцільність його адаптації для реалізації мети нашого дослідження.

Свій вибір адаптації методики KCSAF у контексті дослідження рівня готовності майбутніх соціальних працівників до міжособистісної взаємодії у професійній діяльності обґрунтуємо також тим, що ця методика розроблена для багатовимірного оцінювання соціальної компетентності та належить до інструментарію, здатного комплексно оцінити когнітивні, комунікативні, соціально-емоційні та поведінкові характеристики особистості. На нашу думку, зважаючи, що сучасні підходи в соціальній роботі (Bevz, 2018; Kovalova, 2018; Kochubei, 2021; Stopkina, 2021; Trubnyk, 2021; Shevchuk, 2020 та ін.) підкреслюють, що багатовимірність процесу професійної взаємодії, який охоплює не лише комунікативні навички, а й здатність до емпатії, соціального аналізу, адаптивності, емоційної саморегуляції, ухвалення рішень та розуміння контексту взаємодії, KCSAF є доцільною для використання, при умові адаптації до специфіки професійної підготовки соціальних працівників.

KCSAF спирається на цілісну концепцію соціальної компетентності, виокремлюючи п'ять ключових параметрів: К (knowledge) – знання і когнітивні уявлення про соціальні ситуації; С (communication) – комунікативні навички; S (social ability) – практичні соціальні уміння та навички взаємодії; А (affect) – емоційні характеристики, здатність розвивати емпатичні стосунки; F (flexibility) – поведінкова гнучкість та адаптивність (KCSAF, 2020). Таким чином, методика відповідає багатовимірній природі міжособистісної взаємодії в соціальній роботі та створює можливість інтегрального діагностування.

Також KCSAF є не тільки діагностичним, а й формувальним інструментом, оскільки її результати дозволяють: визначити індивідуальні патерни в комунікації; сформувані індивідуальні траєкторії розвитку; планувати заходи з розвитку соціальних і комунікативних компетентностей; оцінювати динаміку розвитку рівня готовності майбутніх соціальних працівників до міжособистісної взаємодії у професійній діяльності у процесі професійної підготовки.

Методика містить елементи ситуаційного аналізу та оцінювання поведінки в конкретних контекстах (situational judgement), що особливо актуально в підготовці соціальних працівників, оскільки їхня діяльність пов'язана з реальними життєвими ситуаціями клієнтів. KCSAF, як методика, на нашу думку, концептуально узгоджена з теоретичними положеннями соціальної роботи, що підтверджує її наукову обґрунтованість і теоретично-методологічну доцільність.

Отже, адаптація методики KCSAF для оцінювання рівня готовності майбутніх соціальних працівників до міжособистісної взаємодії у професійній діяльності є науково обґрунтованою та педагогічно доцільною тому, що вона: забезпечує багатовимірне вимірювання соціальної компетентності; відповідає сучасному розумінню професійної міжособистісної взаємодії як складного інтегрального процесу; базована на цілісній моделі соціальної компетентності; поєднує діагностичний і формувальний потенціал; орієнтована на аналіз реальних ситуацій міжособистісної взаємодії; концептуально узгоджена з провідними теоретико-методологічними положеннями соціальної роботи.

Адаптована нами на основі KCSAF методика «Самооцінювання загальних комунікативних навичок майбутніх соціальних працівників» призначена для самооцінювання рівня сформованості загальних комунікативних навичок майбутніх соціальних працівників у процесі професійної підготовки, зокрема до міжособистісної взаємодії у професійній діяльності: із клієнтами, колегами, керівниками та представниками соціальних інституцій. Процес адаптації методики до контексту підготовки майбутніх соціальних працівників до міжособистісної взаємодії у професійній діяльності охоплював кілька етапів:

1. Лінгвістична адаптація: переклад оригінальної версії з англійської мови українською з подальшим редагуванням для збереження смислової точності формулювань.

2. Культурно-професійна адаптація: заміна термінів, що стосувалися медичної діяльності, на поняття, релевантні соціальній роботі.

3. Контентна адаптація: розширення окремих пунктів анкети для урахування специфіки соціальної роботи (взаємодія не лише з клієнтами, а й з іншими соціальними групами: волонтерами, громадами, інституціями та ін.).

Результатом адаптації є авторський варіант самооцінювання, що зберігає базову структуру KCSAF, але відображає контекст професійної комунікації майбутніх соціальних працівників як основи їхньої міжособистісної взаємодії у професійній діяльності.

З цією метою нами сформульовано такі завдання методики: а) визначити рівень володіння основними складовими професійної комунікації майбутніх соціальних працівників як основи міжособистісної взаємодії у професійній

діяльності; б) виявити сильні та слабкі сторони індивідуального комунікативного стилю майбутніх соціальних працівників; в) стимулювати у майбутніх соціальних працівників рефлексію щодо якості власної взаємодії з іншими; г) сформуванню бази для подальшого вдосконалення комунікативної компетентності майбутніх соціальних працівників як основу міжособистісної взаємодії у професійній діяльності.

Об'єктом дослідження визначено професійну комунікативну компетентність майбутніх соціальних працівників, а предметом – рівень розвитку загальних комунікативних навичок, визначених у структурі KCSAF, майбутніх соціальних працівників як основи міжособистісної взаємодії у їхній професійній діяльності.

До цільової аудиторії проведення дослідження належать: здобувачі спеціальності 231 Соціальна робота III і IV курсів бакалавра та II рівня вищої освіти (магістерського); викладачі і керівники навчальної / виробничої практики для формування оцінювання; дослідники, які аналізують розвиток комунікативних компетентностей у процесі підготовки соціальних працівників. Орієнтовна вікова категорія респондентів: 18–25 років. Рекомендований сумарний час на заповнення обох частин опитувальника: 20–25 хв.

Анкета, згідно з аналогом (KCSAF, 2020) містить 9 блоків – ключових доменів ефективної професійної комунікації, кожен з яких містить 4 конкретних поведінкових індикатори і описує групу комунікативних умінь:

1) встановлення комунікативного контакту (початок розмови та вияв інтересу до співрозмовника; використання тону, темпу, зорового контакту та пози, що поліпшує взаємодію; чітке реагування на заяви співрозмовника про ідеї та почуття; встановлення із співрозмовником зорового контакту);

2) підтримування процесу обговорення (дозвіл співрозмовнику висловитися без переривання мовлення; уточнення деталей для уникнення непорозумінь; пояснення та / або узгодження порядку міжособистісної взаємодії; використання слів, що виражають турботу та занепокоєння протягом усієї комунікації);

3) збір інформації (відповіді з використанням відкритих запитань; уточнення деталей за потреби, використовуючи більш конкретні запитання або запитання «так/ні»; підсумок та надання співрозмовнику можливості виправити або додати інформацію; фіксування / запам'ятовування інформації);

4) розуміння точки зору співрозмовника (запитання про важливі деталі, обставини особи; уточнення щодо інших людей, які можуть вплинути на ситуацію; з'ясування, переконання, занепокоєння та очікування співрозмовника; уточнення особливостей трактування співрозмовником понять соціальної роботи);

5) надання інформації (оцінювання розуміння співрозмовником проблеми; оцінювання бажання співрозмовника отримати більше інформації; пояснення зрозумілими для співрозмовника словами; уточнення щодо наявності питань);

6) досягнення згоди (залучення співрозмовника до вибору та рішень тією мірою, якою він цього бажає; перевірка взаємного розуміння ситуації та планів; запитання про узгодженість планів; визначення додаткових ресурсів за потреби);

7) завершення взаємодії (встановлення, чи є додаткові запитання, занепокоєння чи інші проблеми; підсумовування; уточнення часу наступного контакту; висловлення подяки співрозмовнику та завершення розмови);

8) демонстрування емпатії (розуміння емоційного стану співрозмовника; виявлення співчуття та турботи; визначення / підтвердження емоційних реакцій співрозмовника; відповідне реагування на емоційний стан співрозмовника);

9) повідомлення достовірної інформації (точне передавання суті та змісту ситуації; врахування думку більш досвідчених фахівців; чітке представлення та пояснення варіантів вирішення ситуації; надання достатньо чіткої інформації для ухвалення рішень).

Зазначена побудова методики дозволяє майбутнім соціальним працівникам оцінити свій рівень володіння певними комунікативними навичками (табл. 1).

Таблиця 1

Узагальнення поведінкових індикаторів майбутніх соціальних працівників відповідно до конкретних груп комунікативних умінь*

№ блоку	Комунікативна навичка	Сутність комунікативної навички
1	Встановлення комунікативного контакту	Виявляє інтерес до співрозмовника.
2	Підтримування процесу обговорення	Дозволяє співрозмовнику відкрито висловитись.
3	Збір інформації	Ставить запитання, узагальнює почуте.
4	Розуміння точки зору співрозмовника	З'ясовує переконання та очікування співрозмовника.
5	Надання інформації	Пояснює доступно і уточнює розуміння співрозмовником інформації
6	Досягнення згоди	Залучає співрозмовника до ухвалення рішень.
7	Завершення взаємодії	Підсумовує, виражає вдячність співрозмовнику.
8	Демонстрування емпатії	Реагує на емоційний стан співрозмовника, виявляє співчуття.
9	Повідомлення достовірної інформації	Передає суть ситуації, пропонує варіанти дій.

*розроблено та укладено таблицею автором

Самооцінювання проводиться в індивідуальній або груповій формах. У першій частині самооцінювання респонденту пропонується уважно ознайомитись із питаннями та дати на них об'єктивні відповіді, продовжуючи до кожного пункту блоку питання «Наскільки добре, на Вашу думку, Ви...», оцінивши кожне твердження за п'ятибальною шкалою (табл. 2).

Таблиця 2

*Опис показників оцінки комунікативних навичок майбутніх соціальних працівників**

Бал	Оцінка	Тлумачення
1	Недостатньо	Навичка майже не проявляється.
2	Достатньо	Навичка проявляється частково і є нестабільною.
3	Добре	Навичка проявляється у більшості ситуацій.
4	Дуже добре	Навичка є сформованою і проявляється послідовно.
5	Відмінно	Навичка є стійкою і реалізується на професійному рівні.

**розроблено та укладено таблицею автором*

У другій частині самооцінювання респондент має обрати три комунікативні навички, що вдаються найкраще та три комунікативні навички, що потребують удосконалення. Ця частина спрямована на підсилення рефлексійного складника методики.

Підрахунок балів для підсумкового оцінювання щодо рівня загальної комунікативної готовності майбутніх соціальних працівників до міжособистісної взаємодії у професійній діяльності відбувається за всіма 9-ма комунікативними навичками. Максимальна кількість балів – 45, мінімальна – 9. Для зручності результати переводяться у середній показник, що визначається за формулою: $P=S/9$, де P – середній показник, S – сума балів, а сталий дільник «9» є кількістю досліджуваних комунікативних навичок (табл. 3).

Таблиця 3

*Ключ для інтерпретації результатів самооцінювання рівня сформованості загальних комунікативних навичок майбутніх соціальних працівників у процесі професійної підготовки, зокрема до міжособистісної взаємодії у професійній діяльності**

Рівень готовності	Середній бал	Характеристика рівня
Високий	4,1–5,0	Комунікація професійна, емпатійна, послідовна.
Достатній	3,1–4,0	Загалом ефективна комунікація, потребує незначного вдосконалення.
Середній	2,1–3,0	Уміння сформовані частково, проявляються нестійко.
Початковий	1,0–2,0	Недостатній рівень комунікативної компетентності.

**розроблено та укладено таблицею автором*

Аналіз результатів «Самооцінювання загальних комунікативних навичок майбутніх соціальних працівників» доступний у трьох формах:

1. Узагальнено – середній бал за всіма блоками, що характеризує загальний рівень комунікативної компетентності майбутніх соціальних працівників.

2. Диференційовано – аналіз за кожною із дев'яти комунікативних навичок.

3. Рефлексивно – за самостійним вибором респондента трьох найкращих і трьох проблемних навичок.

Форма представлення результатів охоплює: таблицю із заповненими оцінками (1–5); список сильних сторін і напрямів удосконалення; підсумкове оцінювання про рівень комунікативної готовності до професійної діяльності.

Застосування адаптованої методики в процесі експериментальної роботи підтвердило, що на основі вказаного діагностичного інструментарію: а) майбутні соціальні працівники здійснили розширену саморефлексію; б) їхнім викладачам це дозволило провести диференційований аналіз підготовки; в) закладам вищої освіти зазначена методика сприяла удосконаленню освітніх компонентів, орієнтованих на розвиток комунікативної компетентності як пріоритетного складника міжособистісної взаємодії здобувачів.

Обговорення. Серед очікуваних результатів застосування методики нами передбачено: а) підвищення рівня усвідомленості майбутніх соціальних працівників щодо власної готовності до міжособистісної взаємодії у професійній діяльності; б) виявлення конкретних напрямів професійного вдосконалення вказаного контексту; в) використання результатів для побудови тренінгових програм з підвищення комунікативної компетентності майбутніх соціальних працівників, зокрема щодо міжособистісної взаємодії у професійній діяльності.

Оскільки достовірність визначення рівня готовності майбутніх соціальних працівників до міжособистісної взаємодії у професійній діяльності передбачає використання комплексу діагностичного інструментарію, на основі адаптованої методики «Самооцінювання загальних комунікативних навичок майбутніх соціальних працівників» варто розробити додаткові, аналогічні опитувальники, тестівники тощо. Вважаємо, що лише їх сукупне використання сприятиме констатуванню реального стану підготовки майбутніх соціальних працівників до міжособистісної взаємодії у професійній діяльності.

Висновки. Отже, у результаті теоретичного обґрунтування та опису діагностичного інструментарію стану готовності майбутніх соціальних працівників до міжособистісної взаємодії у професійній діяльності зроблено такі висновки:

1. Сучасна система професійної підготовки майбутніх соціальних працівників до міжособистісної взаємодії у професійній діяльності потребує

надійних інструментів оцінювання комунікативної компетентності, оскільки саме вона визначає їхню успішність міжособистісної взаємодії у професійній діяльності. На основі аналізу вітчизняних і зарубіжних наукових джерел встановлено, що, попри значну кількість праць, присвячених розвитку комунікативних умінь, у сучасній практиці професійної підготовки соціальних працівників бракує стандартизованих і валідних методик, що б дозволяли комплексно вимірювати рівень їхньої комунікативної готовності. Підкреслено важливість застосування інструментів, що ґрунтуються на об'єктивних поведінкових індикаторах та здатні забезпечити як формувальне, так і підсумкове оцінювання вказаних якостей.

2. Схарактеризовано авторську адаптацію міжнародної методики «Gar-Kalamazoo Communication Skills Assessment Form» (KCSAF) у методику «Самооцінювання загальних комунікативних навичок майбутніх соціальних працівників». Обґрунтовано доцільність адаптації методики KCSAF для дослідження рівня готовності майбутніх соціальних працівників до міжособистісної взаємодії у професійній діяльності. Описано етапи процесу адаптації KCSAF до контексту підготовки майбутніх соціальних працівників до міжособистісної взаємодії у професійній діяльності; сформульовано завдання, об'єкт, предмет, цільову аудиторію методики. Конкретизовані змістові блоки, конкретні поведінкові індикатори та опис окремих груп комунікативних умінь майбутніх соціальних працівників. Надано табличну візуалізацію узагальнення поведінкових індикаторів відповідно до конкретних груп комунікативних умінь, опис показників оцінки комунікативних навичок та ключ для інтерпретації результатів самооцінювання рівня сформованості загальних комунікативних навичок майбутніх соціальних працівників у процесі підготовки до міжособистісної взаємодії у професійній діяльності. Визначено форми аналізу результатів методики та очікувані результати її застосування. Використання адаптованої методики дозволяє здобувачам вищої освіти проводити глибоку саморефлексію, викладачам – здійснювати диференційований аналіз професійної підготовки, а закладам вищої освіти – удосконалювати освітні компоненти контексту розвитку комунікативної компетентності як основи міжособистісної взаємодії у професійній діяльності майбутніх соціальних працівників.

Отримані теоретичні результати закладають основу для апробації інструменту у різних типах закладів освіти, порівняння результатів студентів різних років навчання, а також вивчення впливу окремих педагогічних інтервенцій на рівень розвитку комунікативних умінь здобувачів вищої освіти.

ЛІТЕРАТУРА:

- Бартків О. Професійна підготовка майбутніх соціальних працівників до мультидисциплінарної взаємодії. *Педагогічний часопис Волині*. 2017. № 2(5). С. 113–118. URL: <https://evnuir.vnu.edu.ua/handle/123456789/13280>
- Бевз Г. М. Комунікативна компетентність як механізм стратегії подолання. Київ, 2018. С. 31–42. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/713446/1/%D0%91%D0%B5%D0%B2%D0%B7%D0%93.%20%D0%9C.%20%D0%A1%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%8F.%20%D0%BA%D0%BE%D0%BC%D1%83%D0%BD%D1%96%D0%BA.%20%D0%BA%D0%BE%D0%BC%D0%BF.pdf>
- Бутиліна О. В., Радченко Н. Р. Розвиток soft skills як чинник підвищення ефективності діяльності соціальних працівників. *«Socioпростір: міждисциплінарний електронний збірник наукових праць з соціології та соціальної роботи»*. 2020. № 9. С. 53–60. URL: <https://doi.org/10.26565/2218-2470-2020-9-07>
- Дроздова Ю. В., Дубініна О. В. Концептуальні підходи до визначення «soft skills» у сучасних освітніх і професійних моделях. *Soft skills – невід’ємні аспекти формування конкурентоспроможності студентів у XXI столітті: збірник тез доповідей міжвузівського науково-методичного семінару*. Київ: КНТЕУ, 2020. С. 31–34. URL: <https://knute.edu.ua/file/NjY4NQ==/f5e21f8fa4b196951d084e7e586ab122.pdf>
- Ковальова О. А. Психологічні особливості розвитку соціально-комунікативної компетентності вчителів: дис. ... канд. психол. наук: 19.00.07. Переяслав-Хмельницький: Сковороди НПУ, 2018. 194 с. URL: https://phdpu.edu.ua/wp-content/uploads/2018/05/Diss_Kovaliova.pdf
- Кочубей Т., Ткачук Ю. Соціальні навички soft skills у системі компетентностей майбутніх соціальних працівників. *Соціальна робота та соціальна освіта*. 2021. Вип. 2 (7). С. 42–51. URL: https://library.udpu.edu.ua/library_files/soc_robota_soc_osvita/2021_2/7.pdf (дата звернення: 23.01.22)
- Лещук Г. В. Комунікативні бар’єри у професійній діяльності соціального працівника. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Ужгород, 2018. Вип. 1 (42). С. 126–129. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/c177e908-5129-4937-b399-b318bd7b3403/content>
- Трубник І. В., Стьопкіна А. С. Формування соціально-комунікативної компетентності майбутніх фахівців соціальної сфери. *Духовність особистості: методологія, теорія і практика*. 2021. № 1 (100). С. 247–256. URL: https://journals.snu.edu.ua/index.php/DOMTP_SNU/article/view/483
- Шевчук О. Формування комунікативної компетентності майбутніх соціальних працівників. *Соціальна робота та соціальна освіта*. 2020. № 4. С. 6–10. URL: https://library.udpu.edu.ua/library_files/soc_robota_soc_osvita/2020_4/13.pdf
- Gap-Kalamazoo Communication Skills Assessment Form (KCSAF). 2020. URL: https://hsrc.himmelfarb.gwu.edu/cgi/viewcontent.cgi?filename=2&article=1042&context=el_earning&type=additional
- Reith-Hall E. The teaching and learning of communication skills for social work students: a realist synthesis protocol. *Systematic Reviews*. 2022. Vol. 11. URL: <https://systematicreviewsjournal.biomedcentral.com/articles/10.1186/s13643-022-02125-w>
- Reith-Hall E., Montgomery P. Communication skills training for improving the communicative abilities of student social workers: A systematic review. *Campbell systematic reviews*. 2023. 46 p. URL: <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/full/10.1002/cl2.1309>

REFERENCES:

- Bartkiv, O. (2017) Profesiina pidhotovka maibutnikh sotsialnykh pratsivnykiv do multydystryplinarnoi vzaiedodii. [Professional Training of Future Social Workers for Multidisciplinary Interaction] *Pedahohichnyi chasopys Volyni*. № 2 (5). 113–118. [in Ukrainian].
- Bevz, H. M. (2018) Komunikatyvna kompetentnist yak mekhanizm stratehii podolannia. [Communicative Competence as a Mechanism of Coping Strategy] Kyiv. 31–42. [in Ukrainian].
- Butylina, O. V. & Radchenko N. R. (2020) Rozvytok soft skills yak chynnyk pidvyshchennia efektyvnosti diialnosti sotsialnykh pratsivnykiv. [Development of Soft Skills as a Factor in Improving the Efficiency of Social Workers] «*Socioprostir: mizhdystyplinarnyi elektronnyi zbirnyk naukovykh prats z sotsiologii ta sotsialnoi roboty*». № 9. 53–60. [in Ukrainian].
- Hodlevska, D. M. (2008) Spetsyfika vykorystannia modeli profesiinnoi komunikatyvnoi kompetentnosti maibutnikh sotsialnykh pratsivnykiv u navchalnomu protsesi vyshchoi shkoly. [Specificity of Using the Model of Professional Communicative Competence of Future Social Workers in the Educational Process of Higher School]. *Naukovyi chasopys NPU imeni M. P. Drahomanova*. Seriiia 11. Sotsiologhiia. Sotsialna robota. Sotsialna pedahohika. Upravlinnia: zbirnyk naukovykh prats. Kyiv: Vyd-vo NPU imeni M. P. Drahomanova. 31–37. [in Ukrainian].
- Drozdova, Yu. V. & Dubinina, O. V. (2020) Kontseptualni pidkhody do vyznachennia «soft skills» u suchasnykh osvitynikh i profesiinykh modeliakh. [Conceptual Approaches to Defining “Soft Skills” in Modern Educational and Professional Models] Soft skills – nevidiemni aspekty formuvannia konkurentospromozhnosti studentiv u XXI stolitti: zbirnyk tez dopovidei mizhvuzivskoho naukovo-metodychnoho seminaru. Kyiv: KNTEU. 31–34. [in Ukrainian].
- Kovalova, O. A. (2014) Model sotsialnokomunikatyvnoi kompetentnosti. [Model of Socio-Communicative Competence]. *Osvita ta rozvytok obdarovanoi osobystosti*. № 11. 27–33. [in Ukrainian].
- Kovalova, O. A. (2018) Psykholohichni osoblyvosti rozvytku sotsialno-komunikatyvnoi kompetentnosti vchyteliv [Psychological Features of the Development of Socio-Communicative Competence of Teachers]: dys. ... kand. psykhol. nauk: 19.00.07. Pereiaslav-Khmelnitskyi: Skovorody NPU. 194 s. [in Ukrainian].
- Kochubei, T. & Tkachuk, Yu. (2021) Sotsialni navychky soft skills u systemi kompetentnostei maibutnikh sotsialnykh pratsivnykiv [Social Soft Skills in the Competence System of Future Social Workers]. *Sotsialna robota ta sotsialna osvita*. 2 (7). 42–51. [in Ukrainian].
- Leshchuk, H. V. (2018) Komunikatyvni bariery u profesiinii diialnosti sotsialnoho pratsivnyka [Communicative Barriers in the Professional Activity of a Social Worker]. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnoho universytetu*. Uzhhorod. 1 (42). 126–129. [in Ukrainian].
- Trubnyk, I. V. & Stopkina, A. S. (2021) Formuvannia sotsialno-komunikatyvnoi kompetentnosti maibutnikh fakhivtsiv sotsialnoi sfery [Formation of Socio-Communicative Competence of Future Specialists in the Social Sphere]. *Dukhovnist osobystosti: metodolohiia, teoriia i praktyka*. № 1 (100). 247–256. [in Ukrainian].
- Shevchuk, O. (2020) Formuvannia komunikatyvnoi kompetentnosti maibutnikh sotsialnykh pratsivnykiv [Formation of Communicative Competence of Future Social Workers]. *Sotsialna robota ta sotsialna osvita*. № 4. 6–10. [in Ukrainian].
- Gap-Kalamazoo Communication Skills Assessment Form (KCSAF) (2020). URL: https://hsrc.himmelfarb.gwu.edu/cgi/viewcontent.cgi?filename=2&article=1042&context=el_earning&type=additional
- Reith-Hall, E. (2022) The teaching and learning of communication skills for social work students: a realist synthesis protocol. *Systematic Reviews*. Vol. 11.

Reith-Hall, E. & Montgomery, P. (2023) Communication skills training for improving the communicative abilities of student social workers: A systematic review. Campbell systematic reviews. 46 p.

Інформація про авторів:

Самосійний Ілля Сергійович:

ORCID: <https://orcid.org/0009-0000-1852-9592>; здобувач третього рівня вищої освіти «доктор філософії» спеціальності 011 «Освітні, педагогічні науки», Національний університет біоресурсів і природокористування України, вул. Героїв Оборони, 15, м. Київ, Україна, 03041
e-mail: fmail.cum@gmail.com

Information about the authors:

Samosiyny Ilya Serhiyovych:

ORCID: <https://orcid.org/0009-0000-1852-9592>; holder of the third level of higher education "Doctor of Philosophy" specialty 011 "Educational and Pedagogical Sciences", National University of Bioresources and Nature Management of Ukraine, str. Heroiv Oborony, 15, Kyiv, Ukraine, 03041
e-mail: fmail.cum@gmail.com

Цитуйте цю статтю як: Самосійний І. С. Діагностичний інструментарій стану готовності майбутніх соціальних працівників до міжособистісної взаємодії у професійній діяльності. *Теорія та методика навчання та виховання*. 2025. № 59. С. 274-288.

DOI: <https://doi.org/10.34142/23128046.2025.59.20>

Дата надходження статті до редакції: 12.11.2025

Стаття прийнята до друку: 27.11.2025